

Списание ЕПОХИ
Издание на Историческия факултет на
ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“

Journal EPOCHI [EPOCHS]
Edition of the Department of History of
“St. Cyril and St. Methodius” University of Veliko Tarnovo

Том / Volume XXIII (2015),
Книжка / Issue 2

МОЛИТВА НА ГРИГОРИЙ МНИХ И ПРЕЗВИТЕР КЪМ СВЕТОТО ПРИЧАСТИЕ

Димитър Кенанов

PRAYER OF GREGORY MONK AND PRESBYTER TO THE HOLY COMMUNION

Dimitar Kenanov

Abstract: The study adds an unknown prayer of Gregory, monk and presbyter, to the corpus of prayers uttered while performing the Holy Communion. The supposed author is Gregory Tsamblak. The Moscow transcript is part of *Kanonnik* dated to the 17th century – RGB – f. 304.I, No. 284.

Key words: prayer, communion, Eucharist, Old Bulgarian literature.

В „Правило към св. Причащение“ са присъединени молитви (преди и след Причащението), чийто състав е устойчив до днес. Старобългарският им превод, изглежда, се появява през XIV век, откогато е Хилендарският сборник (№ 342) с молебните канони на химнописеца Ефрем [Матенч, Пр. 1982, с. 17 – 18; Кенанов, Д. 1991, с. 59 – 71; Кенанов, Д. 1997, с. 119 – 134; Правило 1893, с. 156 – 185; Алмазов, А. 1894, с. 298 – 300]. За автори са посочени св. Василий Велики, св. Йоан Златоуст, св. Йоан Дамаскин, блаж. Симеон Метафраст, св. Симеон Нови Богослов. Извън този състав и извън контекста на „Правило към св. Причащение“ в Свято-Троицки ръкопис на „Канонник“ от XVII век, 425 листа¹ се намира молитва преди св. Причащение на „Григорий мних и презвитер“. С тази информационна формула се въвежда името на Григорий Цамблак в редица негови текстове, в „Книга Григория Цамблака“, а на места – с разновидност „инок“ вм. „мних“ или с допълнения: „смирнен“, „игумен обители Пантократоровы“, т.е. на Дечанския манастир в Сърбия².

Оглавлението (Къпнсь. Главамъ книгн сѣн) поделя съдържанието на 82 глави, като на л. 4а се отбелязва: н̄ (50) Мл̄тва Грнгорна мнхѣ презвнтера ко стѣмоу причащенню. Н мл̄тва възглагающѣ коуколь. мѣ шполсаж са гл̄тѣ. Важно е тук да забележим, че към Григориевата молитва в гл. 50 ведно са причислени 2 кратки молитви, които изрича/гл̄тѣ встъпващият в монашество малосхимник, като първата от тях я виждаме да е поставена след молитвите към св. Причащение в Хилендарския сборник с творбите на химнописеца Ефрем (Мл̄тва възлагаж къкъль :- Възлагаж Гн̄) [Матенч, Пр. 1982, с. 18].

Още от прегледа на Оглавлението и Описанието се установява важна съдържателна особеност на „Канонника“ – изобилното присъствие на химнографското творчество на Вселенския Константи-

¹ Российская государственная библиотека (РГБ) – Москва, ф. 304.I, № 284 Канонник, XVII в., л. 300б – 302б. Вж.: Описание славянских рукописей Библиотеки Свято-Троицкой Сергиевой Лавры, Импер. ОИДР, М., 1878, ч. 1, VI отд., 58 – 63. На л. 6а с друг почерк има приписка: „Сия книга архимарита Иосифа, келейная, отдать ее в Семионовский монастырь, что под слободою Александровою. Подписал архимарит Иосиф своею рукою“, 334.

² Примери и библиография вж. у Кенанов, Д. 2000, с. 86 – 87. Вж. новооткритите Григориєви тълкувания на псаломи у Бегунов, Ю. К. 2005, с. 446 – 465. Нова библиография от Д. М. Буланин и О. В. Творогов вж. в: *Словарь...*, с. 64 – 76.

нополски патриарх Филотей³, който е превеждан от св. Евтимий, патриарх Търновски и св. Киприан, [Сырку П. 1890, с. 89 – 90; Прохоров Г. М., 2009, с. 120 – 265] митрополит Московски и Всеруски. Като „творение на смирения митрополит Всея Руси Киприан” е преписан „Канон ко Господу нашему Иисусу. Христу и ко Пречистой Богородице, певаем о гобзине плода и за бездождие”, л. 97 об. От Константинопольския патриарх Калист Ксантопул се чете молитва с покаяние и изповедание на, л. 305. Включена е също „Молитва егда поставляют митрополита и входит первые во град и глаголет сию молитву пред градом” [Сырку П. 1890, с. 121–122; Стефанов, П. 1984, с. 161 – 169], л. 416 об.

В контекста на тези изброени и много други текстове се присъединява Григориевата молитва, л. 300б: ѿ Млѣтва Грнгорна мнѣха прозвнтера ко стѣмоу прнѣщенню. Начало: Мнѡгомлѣтнѡе Гдѣ Нсѣ Хрѣ Бжѣ нашѣ. совезначалнѣн Снѣ. н сопрѣносѡщнын Ѣтѣоу. вѣднмѡя же н невѣднмѡя тварн. едннѣ содѣтѣлю нже мнѡгнѡ блѣтн ѡбѣтка поуетѣ. роукѣ Ѣвонхѣ созданиѣ. Н малѡ нѣкунмѣ ѡт слѡужнтельннхѣ⁴ Твоѡа славы. змалнѣт аггль ...

Встъпителното молитвено обръщение / инвокация към Иисус Христос и изповядването на истината за Сина Божия – Второ Лице на Пресвета Троица, са оличностени в изразно отношение. Това се установява, ако съпоставим началото на първата молитва от св. Василий Велики в „Правило към св. Причащение”: Влѣко Гдѣ Нсѣ Хрѣ Бжѣ нашѣ, нстоуннѣе жнзнн н безсмѣртїѡ, всеѡ тварн вѣднмѡя н невѣднмѡя содѣтѣлю, безначалнѡго н Ѣцѡ сопрѣносѡщнын Снѣ н совезначалнн [Правило..., л. 156б] ...

Следващата съдържателна съставка представя спасителното дело на Иисус Христос (след грехопадението на човека) с Неговото въплъщение и рождество, разпятие, възкресение и възнесение: Прѣстоуплѣша же заповѣдѣ // Твою. н смѣртнѡ ѡтвѣдена бывѣша. радн кранныѡ Тн ѡбѣколюбнѡ не ѡстаѡе. в порабощенї дръжатн днѡволоѡвѣ, но шедѣт неѡтлоѡуне в нашуѡ хѡѡдѡстѣ ѡблеѡе са. ѡт прѣтннѣ кровен. прѣноѡѡы Мрѣнѡ Бѣца. н немѡщѣ естѣства нашеѡ понесе ѡбѣкѣ сын совершѣнѣ. прѣскѣшенннн бжѣтѡ.

³ Служба Господу Иисусу, святайшаго и вселенскаго патриарха господина Филофея, л. 18 об.; Согласие певаемо за царя и люди, внигда исходити противу ратных, творение Филофея, патриарха Царяграда, л. 36 об.; Канон молебн к Господу нашему Ис. Христу, певаем во общих напастех, и в бездождие, в глад и мятеж, и во противление ветром, и в нашествие варварское, с двумя молитвами в конце, обе святайшаго патриарха кир Филофея, л. 46 об.; Канон составлен в страшную и смертоносную язву покаялен и умилен ко Господу нашему Иисусу. Христу. В конце: молитвы молебны, числом 4, составлены Филофеем святайшим патриархом Константинаграда во страшную и всемирную язву, прочитаем в литиях и молбах, л. 76.; Канон молебн ко Господу нашему Ис. Христу во усобных бранех иноплеменным, творение святайшаго патр. Филофея, потружение же Кипреяна митрополита киевскаго и всея Руси, л. 90 об.; Канон молебн певаем ко Господу нашему Иисусу. Христу, егда по грехом нашим наведет на нас глад и томление оскюдоста житнаго, творение Филофея патриарха Царяграда, перевод же Феодора прозвнтера, л. 104 об.; Последование другое ко преч. Богородицы о бездождии, творение Филофея патр. Коньстянтинаграда, переведен же бысть на руский язык от многогрешнаго Феодора и недостойнаго, рекше первопрозвнтера, л. 124 об.; Канон молебн ко Пресвятой Богородици, певаем от лица незрящаго человека, творение Иоана свхаитскаго, прведен же бысть на руский язык от многогрешнаго и ради многоразличных зол и преступлений отриновеннаго от лица святаительскаго, именем Феодора, аще и недостойнаго, но рекше прозвнтера, л. 131 об.; Канон в печалех и нуждах певаем, святайшаго вселенскаго патр. Филофея, л. 152; Правило молебно пресв. Богородицы за болящаго, творение Филофея, л. 184; Канон молебн к Господу нашему Ис. Христу и преч. его Матере, певаем во умножение дождя, творение Филофеево, л. 196; Канон к Господу нашему Ис. Христу и к пресв. Его Матери на поганья, творение святайшаго и вселенскаго патриарха Филофея, и потружение Кипреяна смиреннаго митрополита всея Руси, л. 233 об.; Две молитвы Иоанну Предтечи, первая творение Филофеево по каноне, л. 250 об.; Правило молебно св. добропобеднаго мученика Георгия. Канон, творение кир Филофея патр. Константинаграда, составлен из пасхальнаго, л. 286 об.; Служба всем Святым, творение святайшаго патриарха Коньстянтинаграда господина Филофея, л. 352 об.

⁴ В ръкописа след слѡужнтель е написано и след това – зачертано: стѡа.

⁵ Връкописа неправилно: несовершенство, тъй като приемаме, че в контекста думата се отнася за Божочовека Иисус. Вж. Символа на вярата от Четвъртия Халкидонски вселенски събор от 451 г.: И так, следя за божественными отцами, мы все единогласно учим исповедовать Одного и Того же сына, Господа нашего Иисуса Христа, Совершенным по Божеству и Его же Самого Совершенным по человечеству; Подлинно Бога и Его же Самого подлинно человека: из разумной души и тела. Единосущным Отцу по Божеству и Его же Самого единосущным нам по человечеству. Подобным нам во всем, кроме греха (Евр. 4:15) / ἐλόμενοι τοῖνυν τοῖς ἀγίοις πατέραςιν, ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ὁμολογοῦμεν Υἱὸν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ συμφώνως ἅπαντες ἐδιδάσκομεν, τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν Θεότητι, τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν ἀνθρωπότητι, Θεὸν ἀληθῶς, καὶ ἄνθρωπον ἀληθῶς, τὸν αὐτὸν ἐκ ψυχῆς λογικῆς καὶ σώματος, ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν Θεότητα, καὶ ὁμοούσιον τὸν αὐτὸν ἡμῖν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, κατὰ πάντα ὅμοιον ἡμῖν, χωρὶς ἁμαρτίας. В съгласие с Халкидонския

пострада же насъ радн волею на крѣтѣ. жертвоу вознесъ⁶ себе шунстнтелноу прародителныа клатвы. н роукописанна долговъ дровннхъ раздра (Кол. 2:14)⁷. самъ выкъ сѣинкъ н жертва н приносан. н приносны н прнемын, н прнеман тако Бгѣ. При св. Василий Велики този мотив също е изведен различно и по-кратко: Прелногѣ радн блгостн, въ послѣднѣа дни въ плоть шболкѣн са, н распнын са, н погребын са за ны неблагодарныа, н злонакныа, н швоєю кровѣю швеннвын растлѣвшее грѣхомъ естество наше [Правило ..., л. 1566].

Идва ред да се извести установяването на таинството св. Причащение на Тайната (последната) вечеря: Преже еже совершннн смотреніе свонлѣ апломъ н зѣнкомъ. в' веуеръ тако н прѣтаго Тн тѣла н кровн. велнокое н страшное. Н самѣмъ агломъ зжасное предаетъ таннество реуе се естъ тѣло моа. Н се естъ кровь моа (вж. Мт. 26: 26 – 28). Подобни разсъждения не се намират в молитвата на св. Василий Велики, който без тях пристъпва към средишната покаянна част, която започва с просително обръщение към Господ Исус Христос да чуе покаяния плач и стенания. Призивът е усилен със стилистическа симетрия: приклонн зхо Твое къ мнѣ (Пс.114: 2), н зельшн глаголы моа. В покаянната изповед се пресрещат два смислово-емоционални мотива: съкрушено осъзнаване на огрешенията пред небото, пред Бога / Согрѣшнхъ во, Г' подн, согрѣшнхъ на нѣо н пред' Тобою и молитвено обосноваване на надеждата, че *Господ, незлобивият, дълготърпеливият и многомилостивият*, няма да остави грешника да се погуби в беззаконията си. Затова се отправя упование за спасително приобщаване-съпричастяване: *Нѣныхъ, н страшныхъ, н стѣихъ Твоихъ Хрѣте нынѣ таннъ, н бжѣственныа Твоеа веуерн, овщника бытн н мене сподовн штуалнаго, Бжѣ Шпсе мон*⁸.

Мотивиращи, пресрещаци се мотиви настоятелно се раздиплят, пространно и постъпателно, с многообразна изразна сила в молитвата на мних и презвитер Григорий, който умолява Господ да погледне към него, да не отвърща лицето Си от него – стеничат в бездна от беззакония и съгрешения, озлобления и лукавства, неправди и възгордявания: н се Ты Г' дн Г' дн Црю нѣо еже н зе//мла. призри на ма (Пс. 24: 16) рава твоего в' часъ снн. не штератн лица Твоего шт мене. нн же шттор'жн мене. шт штрокъ твоихъ. нзсоушн без'дноу монхъ безаконѣн. н простн мн бес'унсленаа согрѣшенна. нѣсть во внда зловы нже не продоухъ. н нѣсть лоукавства его же не нзшворѣтоухъ. н нѣсть неправды ен же не полоуунхъ са. дшоу зво горѣстнынн н паматозловнынн⁹ времаны шттег'унхъ. тѣло же всакна неутоты сосоуд' содѣлахъ. Тук поради избличаваща съвест каещият се бои да пристъпи към даровете на страшната и пренебесната трапеза на св. Причащение, в дързостногоси намерение той представя примерите на блудницата, митаря, Давид, Манасий, хананейката и като тях с умъртвената си от страсти душа той въпие – прѣтыа Тн плотн н кровн. шкѣщннка ма сотворн нешоуждена: н ннѣ вою са прнстоупнннн страшнѣн сен н пренѣнѣ/н/ трапезѣ, н бесмѣтнхъ тѣла н кровн Твоеа прнштн даровъ. совѣсть во нмамъ швлнваюшоу ма. но на шедроты Твоа надѣлахъ са прехожоу. н прнпадаю Тн тако блондннца¹⁰. стению тако мытаръ. плаюю тако Двдъ. каю са тако Манасна. зовоу такоже хананна. воскрѣнн змер'швенноую мн дшоу страстѣмн. нже жнзнь прнведедн даро//ватн змер'твеннмъ. Ты во реклъ есн Г'дн Бгѣ жнвѣ а не мертвѣ бытн (Лк. ес:ос) прнмн ма. тако блонднцаго, шврацающа са н копнюшн согрѣшнхъ. штверзн мн блгостровна Твоего непаматозловнаа нѣдра. Н совлецн без вѣстн мою¹¹ стоуда шдежоу н во свѣтлоую шдежн ма шнстоты врака шдеждоу. н заклак'шаго Га за мнрское шпсене непороунаго тел'ца. прѣтыа Тн плотн н кровн. шкѣщннка ма сотворн нешоуждена. н грѣхомъ шставленіе н вѣуныа жнзнн наслѣдне. н

събор в „Слово за Велики Петък“ Григорий Цамблак заявява: *аще несовершенъ во оконхъ бытн хоташе Г' дъ нашъ, вжѣтвѣ глаю н шеловѣуествѣ. н шюдеса (вж. Мт. 27: 51 – 54) зво прславнаа сѣа оставн бытн, швѣрающе Того не улѣа бытн хоуда.* [Кенанов, Д. 2014 а, с. 365]. Маргарит, Острог, 1598, л. 109б, М., 1641, л. 507б.

⁶ В ръкописа добавено и зачертано: с-.

⁷ Цитата рѣкописаніе раздра вж. „Слово за Велики Четвъртък“ от „Григория мниха и презвитера, игумена обители Пантократоровы“ [Кенанов, Д. 2014 б, с. 297, 299]. Препечатка: Кенанов, Д. 2014 а, с. 331, 333.

⁸ По тропар от Канона, песен 8, в „Последованието към св. Причащение [Правило..., л. 1536].

⁹ В ръкописа: непам-тозлюбнГмѣ.

¹⁰ При св. Василий Велики: *Прѣннн зшв н мене улѣкомовуе Г' дн, такоже блондннцоу, такъ мытаръ, н такъ блонднцаго, н возан мое тажкое время грѣховъ.* **Правило...**, л. 157б. В Свято-Троицкия Канонник се чете подобна, но на места с текстови отлики, молитва към св. Причаствие на св. Василий: *Прѣннн ма такѣ блондннцоу н тако блонднцаго н тако мытаръ, простн мн мншжество многнхъ злыхъ монхъ дѣлъ. тако власть нмын штавалатн согрѣшающнм' согрѣшенна. прѣтыхъ Твоихъ радн таннъ прншвенна юглеагъ стго Твоего телесн стрѣнаа дша моа попалн возднжннна. шунстн сѣце мое такоже нѣкогда зетнѣ пррка Твоего страшнаго радн Твоего серафнма. прсвѣтн мн помышленна свѣтомъ веселна Твоего...* РГБ. 284, л. 257б.

¹¹ В ръкописа: мон.

сподобн радостн быти ѿ мнѣ стѣи Твоиѣ аггломѣ неложныѣ во Твоеѣ блѣгости рекѣша уста. радость вываетъ на нѣсн ѿ едноѣ кающаи сѣ. и сопнуетникоу шномоу. и нѣже гласъ утѣ прѣзноюущихъ. воспѣвати Та въ бесконечныѣ вѣки. со безначалныи Тн ѿцѣи и сѣ Пѣрыи и блѣгнѣи и животво//рашнѣи Тн Дѣомѣ. нѣи и рѣно и в вѣки вѣкомѣ амниѣ.

Тук приключва последователно разчетеният от нас текст на Григориевата молитва. Към нея в рамките на гл. 50, както подчертахме вече, са присъединени 2 кратки молитви от чинопоследованието на подстрижението в монашески образ; първата е включена след молитвите към св. Причащение в Хилендарския сборник с творбите на химнописеца Ефрем (Мѣтва възлагаж къкъль :- Възлагаж Гнѣ):

Мѣтва, Възлагающн коуколъ. Възлагаю ѿ Гдѣ Исѣ и Хѣ нго Твое на рѣмѣ швременнѣ грѣхн по глѣу еѣлѣа Твоего. швлегѣун тѣготѣу мою и штвердн ма вѣроу и любовнѣу аггльскаго швразѣ. сподобн ма вндѣтн и прѣтн агньца закалаена на жерѣтѣу блѣопрѣтнѣу. животвоуращнхъ тн таннѣ. И Тѣвѣ славоу возсылаемѣ сѣ безначалныи Тн ѿцѣи и сѣ Пѣрыи Дѣомѣ. нѣи и рѣно и в вѣки вѣкомѣ амниѣ.

Мѣтва шполѣса сѣ глѣтѣ. Прѣполѣса урѣсла своѣ неунѣтаѣ швразомѣ Прѣуѣтѣа Тн мѣтрѣ. Петра и Павла и проушхъ апѣлѣ. шградн ма Гдѣ мѣтѣамн нхъ и воздвнгни мѣсль мою ѿт земленѣ/н/ сластен. и назуи ма нѣнаѣ некатн. и тѣхъ любовнѣи и Тѣвѣ кланѣтн сѣ. нѣи и рѣно и в вѣки вѣкомѣ амниѣ.

За тези две молитви от името на встъпващия в монашество малосхимник не можахме да открием свидетелства в достъпните ни изследвания и в старопечатния монашески Требник / стѣа кннга Потребникѣ нноуѣскон¹².

Трудно е да се установи авторството на Григориевата молитва към св. Причащение. Необходимо е да се издирят още преписи и да се уточни чрез тях някои сложни за разчитане текстови места поради възможни преписвачески грешки, обяснимо допускани на практика от всеки книжовник граматик. Ето някои отпратки към слова на Григорий Цамблак, където се беседва за св. Причащение и се набелязват аналогии с молитвата. В нея с антитезна изразителност се откроява молитвеното настояване: и совлѣцн без вѣстн мою стоуѣа шдежоу и во свѣтлоуѣу шдежн ма унѣтѣтѣ крака шдежд¹. В „Слово за Велики Четвъртък” на Григорѣи мнѣха, и прозвѣтера. игоумена швѣтели Пантокрѣторѣвы, както другаде сме изтъквали¹³, с анафорически реторически изреждания (Σγδα) се обозначава времевиѣт отрязък, когато Иуда, глѣмѣи ишкарѣштинѣ, шѣдѣ ѿ цѣнѣ сѣглашаашѣ. Тук се чете и посоченият по-горе новозаветен цитат рукопѣсанѣ раздра. За да се разпознае същината на предателските помисли и действия, ценностно те се противопоставят на обновителните действия и състояния, които преобразяват жената, измила нозете на Учителя с драгоценно миро (Мт. 26:7; Марк. 14:3): егда влоудница своѣ възненавидѣ грѣхы и къ покаанѣю прѣтече. егда скверноуѣу сѣвлече влѣженѣа шдежѣ. егда къ оуѣтѣло прѣтече. егда многоцѣннѣо прѣнесе миро. ѿт преоумноженѣа прѣносимаго, многоѣ гѣвляющн любовѣ. егда слѣзѣамн амочи прѣстѣы ѣ ноги. егда главы своѣа власѣи штры (Иоан. 12:3) мокротѣу слѣзноуѣу. егда сѣвѣршенѣо многымѣ грѣхѣомѣ прѣѣтѣ шѣвѣленѣе. егда роукопѣсанѣе раздра (Кол. 2: 14). егда дѣавѣла посрали. тогда шнѣ (т.е. Иуда) шѣдѣ ѿ цѣнѣ сѣглашаашѣ. шѣрастѣю во сребролюбѣа дѣшевнѣо ѣко помѣрачикѣ. Според това тълкувание, в същото време, когато Иуда се договаря с архиереите за цената на предателството (Мт. 26:15), блудницата, възненавидяла греховете си, принася плод на покаяние – любовта към Бога. Тя е изразена чрез описаните в Свещеното Евангелие поведенски жестове на измиването на нозете, обливането им в сълзи и изтриването им с косите.

Блудницата, митарят, жената от Хананея (прѣпадаю Тн тако влоудница; штеню тако мытарѣ; зоѣоу такоже хананѣа) са изведени ведно и в „Слово за божествените тайни”¹⁴ на игумен Григорий: аще во свѣсн обременѣна грѣхн <...> но прѣтецн хананѣю шнѣ подражавѣ. прѣпаднн тако влѣдница сѣ слѣзамн. въздохнн тако мытарѣ [Кѣнанѣв, Д. 2000, с. 96]. В края на „Слово похвално за тримата отроци и пророк Даниил” [Памятникѣ..., 1182 – 1184], отредено за произнасяне на 17 декември Григорий, мних и прѣзвѣтер, вдѣхновѣно бесѣдва за Рождѣство Хрѣстовѣ (праздникѣ чѣстѣнѣиши) и св. таинство

¹² Вж. Тончева-Тодорова, Хр., 2005. Требник/Потребникѣ иночески, Москва, 1639.

¹³ Следващата част от абзаца е по: Кѣнанѣв, Д. 2014 б, с. 299 – 300. Прѣпечатка: Кѣнанѣв, Д. 2014 а, с. 332 – 333.

Извлѣчение от „Слово за божествените тайни” (аще во постѣ прѣнесѣшн ... до зннунжнѣаѣмѣ и хѣамѣ) вж. в издаденѣо „Поучѣние за опрѣщѣване на грѣховете” от „Григорѣи Русѣйскѣ”. Прибѣвка е заключѣтелнѣят кратѣк пѣсаж от Иѣковѣ... до ... неѣнѣцѣлѣѣрна. Вж. Донѣчева-Пѣнайѣтѣва, Н. 2004, с. 575; Кѣнанѣв, Д. 2000, с. 97.

¹⁴ Извлѣчение от „Слово за божествените тайни” (аще во постѣ прѣнесѣшн ... до зннунжнѣаѣмѣ и хѣамѣ) вж. в издаденѣо „Поучѣние за опрѣщѣване на грѣховете” от „Григорѣи Русѣйскѣ”. Прибѣвка е заключѣтелнѣят кратѣк пѣсаж от Иѣковѣ... до ... неѣнѣцѣлѣѣрна. Вж. Донѣчева-Пѣнайѣтѣва, Н. 2004, с. 575; Кѣнанѣв, Д. 2000, с. 97.

Причащение (Бѣ же призывающоу на Свою трапезу): тако да не в сѣ или въ воскреше сходни сѣ, но в добродѣтель, и прииденше к Бѣ, и въ смиренше, и любовь, тако да и себе остѣи, и некорьнаго съзжемь... [Памятники..., 1182 – 1183].

ЛИТЕРАТУРА / REFERENCES

Алмазов, А. 1894 – А. Алмазов. Тайная исповедь в православной восточной церкви. Т. 2, Одесса, „Паломник“, Москва, [1995]. [A. Almazov. Taunaya ispoved' v pravoslavnoy vostochnoy tserkvi. T. 2, Odessa, „Palomnik“, Moskva, [1995].]

Бегунов, Ю. К. 2005 – Ю. К. Бегунов. Творческое наследие Григория Цамблака. Новые издания и переиздания по славистике. Под редакцией К. Д. ван Схоневельда. № 3 (367). Редактори: проф. дфн К. Кувев и проф. дфн Д. Кенанов. Издательства: “Буй туръ” – Женева, “ПИК” – Велико Търново: Унив. изд. „Св. св. Кирил и Методий“. Велико Търново, 2005. [Yu. K. Begunov. Tvorcheskoye naslediyе Grigoriya Tsamblaka. Novyye izdaniya i pereizdaniya po slavistike. Pod redaktsiyey K. D. van Shonevel'da. № 3 (367). Redaktori: prof. dfn K. Kuyev i prof. dfn D. Kenanov. Izdatelstva: “Buy tur” – Zheneva, “PIK” – Veliko Tarnovo: Univ. izd. “Sv. sv. Kiril i Metodiy”. Veliko Tarnovo, 2005.]

Дончева-Панайотова, Н. 2004 – Н. Дончева-Панайотова. Григорий Цамблук и българските литературни традиции в Източна Европа, XV – XVII в. Велико Търново: Веста, 2004. [N. Doncheva-Panayiotova. Grigoriy Tsamblak i balgarskite literaturni traditsii v Iztochna Evropa, XV – XVII v. Veliko Tarnovo: Vesta, 2004.]

Кенанов, Д. 1991 – Д. Кенанов. Молитви на Симеон Метафраст в български превод – Palaeobulgariaca, 1991, № 1. [D. Kenanov. Molitvi na Simeon Metafrast v balgarski prevod. – Palaeobulgarica, 1991, № 1.]

Кенанов, Д. 1997 – Д. Кенанов. Метафрастика. Симеон Метафраст и православната славянска агиография. Велико Търново: ПИК, 1997. [D. Kenanov. Metafrastika. Simeon Metafrast i pravoslavnata slavyanska agiografiya. Veliko Tarnovo: PIK, 1997.]

Кенанов, Д. 2000 – Д. Кенанов. Озареният Григорий Цамблук. По материали от Вилюските ръкописни и старопечатни сборки. Пловдив: ИК „ЖАНЕТ 45“, Велико Търново: ПИК, 2000. [D. Kenanov. Ozareniyat Grigoriy Tsamblak. Po materialy ot Vilnyuskite rakopisni i staropechatni sbirki. Plovdiv: IK „ZHANET 45“, Veliko Tarnovo: PIK, 2000.]

Кенанов, Д. 2014 а – Д. Кенанов. Страници от книжовното наследство. Пловдив: ИК „ЖАНЕТ 45“. [D. Kenanov. Stranitsi ot knizhovnoto nasledstvo. Plovdiv. Izd: IK „ZHANET 45“, 2014.]

Кенанов, Д. 2014 б – Д. Кенанов. Поглед към богословието на „Книга Григория Цамблака“. – В: Traducje bizantyjskie. Romantizm i inne epoki. Red. nauk.: E. Kasperski, O. Krysowski, Warszawa, 2014. [D. Kenanov. Pogled kam bogoslovieto na „Kniga Grigoriya Tsamblaka“. – V: Traducje bizantyjskie. Romantizm i inne epoki. Red. nauk.: E. Kasperski, O. Krysowski, Warszawa, 2014.]

Матеич, П. 1982 – Пр. Матеич. Българският химнописец Ефрем от XIV век. Дело и значение. София: БАН, 1982. [Pr. Mateich. Balgarskiyat himnopolisets Efrem ot XIV vek. Delo i znachenie. Sofia: BAN, 1982.]

Памятники... – Памятники славяно-русской письменности, изданные Импер. Археографическою комиссиею. I. Великия Миней Четии. Вып. 11. Декабрь, дни 16–17. Москва. [Pamyatniki slavyano-russkoy pis'mennosti, izdannyye Imper. Arheograficheskoyu kommissiyey. I. Velikiya Minei Chetii. Vyp. 11. Dekabr', dni 16–17. Moskva.]

Правило... – Правило ко святому Причащению. Москва, 1893 [1993]. [Pravilo ko svyatому Prichashteniyu. Moskva, 1893 [1993].]

Прохоров Г. М. 2009 – Г. М. Прохоров. Так воссияют праведники... Византийская литература XIV в. в Древней Руси, СПб., Издат. Олега Абышко, 2009. [G. M. Prohorov. Tak vossiyayut pravedniki... Vizantiyskaya literatura XIV v. v Drevney Rusi, SPb., Izdat. Olega Abyshko, 2009.]

Словарь... – Словарь книжников и книжности Древней Руси. Вып. 2. Втор. пол. XIV – XVI в. Ч. 3. Библиографические дополнения. Приложение, СПб. [Slovar' knizhnikov i knizhnosti Drevney Rusi. Vyp. 2. Vtor. pol. KnIV – KnVI v. Ch. 3. Bibliograficheskiye dopolneniya. Prilozheniye, SPb.]

Стефанов, П. 1984 – П. Стефанов. Неизвестно произведение на Григорий Цамблук. – В: Търновска книжовна школа. Т. 3. София, 1984. [P. Stefanov. Neizvestno proizvedenie na Grigoriy Tsamblak. – V: Tarnovska knizhovna shkola. T. 3. Sofia, 1984.]

302
 вати оуме ршвенить . пыбу
 рекль сн . вди бн по дтъ я не лрши
 бысти приймама . и новоброу
 штрацаюцкн дпопнй оу
 грѣшихъ . шв рзньи бн оу
 тро бн атпоого . непма тпо зло
 бн амтв ра . . . ооплаци бн дш
 стн мн . тп да суджб . и по стп
 гнл . и држматн споттв оу
 сн оу рн ддн дн акал шн тга м за
 мнрсн рн стн ома негороматв те
 мн . и бн дн акал шн тга м за
 шв бн дн акал шн тга м за
 ждннн . и прѣ ху мн оу стн а лн
 шв бн дн акал шн тга м за
 стп до бн дн стн бн стн ш мнн бн дн
 тп оу мн . и тга мн чн лн оу мн бн
 тп оу мн бн дн стн реклн оу стн . ра
 дн стп оу бн дн стн нн бн сн ш дн нн
 оу рн дн цн сн оу рн дн сн . и сн прн
 не стн нн сн оу нн оу мн . и дн бн жн тл а стн
 чн стп прн дн нн оу мн . оу стп нн бн
 нн а шв бн сн оу нн бн нн а шв бн
 нн . сн бн нн а шв бн нн а шв бн
 нн прн тн мнн и бн лн нн дн жн нн бн

рлщннть тн дн о мн . мннн и прн
 нн пн бн кн шв ко мн бн мннн дн мнн
 бн оу дн а тн оу мннн и бн ко мн бн
 шн дн нн бн шн дн нн бн шн дн нн бн
 шв рн мн нн бн грѣ хн по гн дн бн нн
 тп оу бн оу шв лн стн нн а тп оу бн оу
 нн оу тп оу бн оу дн нн бн оу бн оу
 а гл а с к а тв шв бн рн а . спод рн
 мн а цн дн тн и прн лтн нн дн нн цн a
 к а л а с м а н a ж е рн тп оу бн л а к рн а
 тнн . бн нн оу тп оу рл щннть тн нн
 нн бн . и тп оу бн . с л a c t в оу s o l л e m
 бн бн сн з н a ч a л n n m n n и бн цн мнн и бн
 прѣ стпн мнн дн оу мнн . нннн и прн
 нн пн бн кн шв ко мн бн мннн дн мнн
 шв оу а с а t л a t в . Прѣ с тп оу s a ч р e
 с l a c t o m n e чн стп a a шв бн рн o m n
 прѣ стпн а стн мннн . п e t p a нн тн
 п a a и прн оу чн хъ а тн лъ . шв тп a dн м a
 г р a и м a тп o a м нн нн хъ и оу d р a oу g нн
 м оу s л e m o n шв з e m л e n o u xъ с l a c t n e
 и n n o u чн m a нн бн n a a и c c a t n n . и
 тнн хъ л ю бн шн и тп oу бн k l a n a
 тп n s a . нннн и прн o д a t t e bъ i c r
 a t bъ k o m n бн мннн oу d m л e t a a прѣ с тп o